АКЛІМАТИЗАЦІЯ, РОЗВЕДЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІМПОРТНОЇ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ

М. Т. ДЕНИСЕНКО, *кандидат сільськогосподарських наук*

Головне управління по племінній справі МСГ УРСР

У зв'язку з необхідністю підвищення м'ясних якостей місцевих порід особливий практичний інтерес являє собою імпортування порід цього напрямку продуктивності.

Із завезеного поголів'я для створення господарств-репродукторів було використано 675 голів, в тому числі 609 телиць і нетелей. Більшість завезених бугаїв-плідників були поставлені на держплемстанції республіки з метою використання їх для промислового схрещування (табл. 1).

1. Імпортування великої рогатої худоби м'ясних порід в господарства протягом 1955—1972 рр.

Породи	Кількість тварин, *голови*	В тому числі бугаїв-плідників	Породи	Кількість тварин, *голови*	В тому числі бугаїв-плідників
Герефордська	453	150	Кіанська	20	10
Шароле	278	54	Санта-гертруда	18	8
Абердин-ангуська	123	59	Лімузин	6	6
Шортгорнська	82	54	Біффілд	1	1
			Всього	981	342

Герефордів завезли з Англії і Канади. На Київську дослідну станцію тваринництва «Терезино» в 1962 р. надійшло 8 плідників і 31 телиця, на Черкаську обласну сільськогосподарську дослідну станцію в 1961 і в 1964 рр.— 10 плідників і 74 матки, на Кіровоградську держплемстанцію в 1970 р.— 3 плідники і 50 телиць, на Новоолександрівський кінзавод у 1969 р. — 103 тварини герефордської породи, а в колгосп «Україна» Дніпропетровської області в 1970 р.— 52 тварини.

У 1961 р. з Канади на Дослідну станцію м'ясного скотарства УСГА було завезено 26 нетелей та телиць і одного плідника, а в 1962 р. з Шотландії — 17 телиць і 2 бугаї абердин-ангуської породи. На Чернігівську сільськогосподарську дослідну станцію в 1970 р. з Канади завезли 24 тварини абердин-ангуської породи, на поголів'ї якої був створений другий репродуктор цієї породи.

У 1961, 1964 і 1966 рр. в дослідне господарство Науково-дослідного інституту тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР «Українка»

з Франції завезли 103 голови шаролезької породи, в 1969 і 1970 рр. в племзавод «Поливанівка» — 96 тварин і в 1970 р. на Ровенську держплемстанцію — 2 бугаї і 48 телиць.

З США у 1965 р. в «Асканію-Нова» завезли 5 плідників і 6 маток породи санта-гертруда.

На Київську дослідну станцію тваринництва «Терезино» в 1970 р. з Італії надійшло 2 бугаї і 10 нетелей кіанської породи.

За роки діяльності репродукторних господарств чисельність чистопородної худоби м'ясних порід зросла до 1939 голів (табл. 2).

2. Наявність чистопородної худоби м'ясних порід у господарствах-репродукторах (на 1 січня 1973 р.)

Породи	Кількість репродукторів	Всього тварин, *голови*	В тому числі			
			бугаї старше року	бугайці до року	корови і нетелі	телиці
Герефордська	7	982	64	173	462	283
Шароле	4	478	27	77	233	141
Абердин-ангуська	4	413	44	67	203	99
Санта-гертруда	1	42	7	4	22	9
Кіанська	1	24	3	3	13	5
Всього	17	1939	145	324	933	537

За всі роки роботи репродуктори виростили і продали на племінне використання 1346 голів молодняка, в тому числі 958 бугайців і 388 телиць.

Акліматизаційна здатність імпортних тварин різних порід виявилась неоднаковою.

За даними К. Б. Свечина і О. Г. Тимченка (1970), доброю акліматизаційною здатністю характеризувались абердин-ангуси. Вони невибагливі до умов утримання й годівлі, зберігають високу відтворювальну здатність. Вихід телят на 100 корів і нетелей за весь період існування племзаводу Дослідної станції м'ясного скотарства УСГА становив у середньому 96,5%. У цьому племзаводі і в дочірніх господарствах ведуть планову роботу щодо створення трьох ліній, а також відібрали корів — родоначальниць родин.

У племзаводі добре відпрацьована технологія ведення м'ясного скотарства з безприв'язним утриманням тварин влітку (на випасах), а взимку в спеціально обладнаних приміщеннях. До 7—8-місячного віку телят вирощують на підсосі. За 1972—1973 рр. племзавод реалізував 207 бугайців і 106 телиць, 95% з яких за живою вагою відповідали вимогам I класу, еліта і класу еліта-рекорд.

Абердин-ангуські бугаї-плідники, яких продають в основному держплемстанціям, значно поширились в республіці. На початок 1973 р. на держплемстанціях 18 областей їх нараховувалось 212 голів (табл. 3), в тому числі в Тернопільській, Чернігівській, Хмельницькій, Волинській та Херсонській областях — по 13—18 голів,

в Київській, Дніпропетровській та Закарпатській — по 5—10 і в ряді інших областей — по 1—4 голови.

Тільки в 1972—1973 рр. спермою плідників породи абердин-ангус осіменено 455 тис. корів і телиць молочних та молочно-м'ясних порід, в тому числі в Тернопільській — 66, Волинській — 54, Чернігівській — 47, Львівській і Ровенській — по 44 тис. голів. За всі роки використання абердин-ангуських бугаїв їх спермою осіменено 1050 тис. корів і телиць.

3. Чисельність бугаїв-плідників м'ясних порід на держплемстанціях України (на 1 січня)

Породи	1965 р.	1970 р.	1971 р.	1972 р.	1973 р.
Герефордська	54	145	212	342	402
Абердин-ангуська	75	126	178	197	212
Шароле	8	79	130	162	142
Кіанська	—	—	6	7	13
Санта-гертруда	2	15	19	9	4
Шортгорнська	66	7	3	1	—
Інші породи	22	—	6	6	2
Всього	227	372	554	724	775

Помісний молодняк, одержаний від промислового схрещування абердин-ангусів з плановими породами, характеризується підвищеними м'ясними якостями. Науковий і практичний інтерес являють собою дослідження О. Г. Тимченка, К. Б. Свечина, А. С. Березового і співробітників (1972) щодо вивчення прояву гетерозису і впливу материнського організму на розвиток помісей, одержаних при реципрокних схрещуваннях порід м'ясного (абердин-ангуси) і молочного напрямку продуктивності.

Акліматизація герефордської худоби відбувалась з утрудненням, оскільки чимало бугаїв внаслідок імпотентності вибули з господарств, а відтворювальна здатність маточного поголів'я виявилась значно нижчою, ніж маточного поголів'я абердин-ангуської породи.

Плідників герефордської породи використовували для промислового схрещування з неплемінними коровами планових порід, для експериментальної роботи, а маточне поголів'я — для репродукції і одержання герефордів, вирощених у місцевих умовах і краще пристосованих до них. На початок 1973 р. в репродукторах нараховувалось 982 голови, в тому числі 646 корів і нетелей. За роки діяльності репродукторів реалізовано 650 голів племінного молодняка, в тому числі 461 бугаєць. На держплемстанціях тепер знаходиться 402 плідники, в тому числі в Кіровоградській, Миколаївській і Запорізькій областях — по 39—40 голів. Плідники цієї породи є на держплемстанціях 24 областей, що свідчить про широке використання їх для промислового схрещування. За всі роки використання спермою герефордів осіменено 1490 тис. корів і телиць. За 1973 р. для промислового схрещування районованих порід з герефордами

використано 486 тис. корів і телиць, що на 167 тис. більше, ніж за весь 1972 р.

Чистопородних тварин шаролезької породи на держплемстанціях і в репродукторах на 1 січня 1973 р. нараховувалось 620 голів, або 23% від усіх тварин м'ясних порід. Матеріали наукових досліджень свідчать, що акліматизація цієї породи в умовах Лісостепу відбувається успішно (А. В. Паніна, 1973; Ф. Ф. Ейснер, А. Д. Чала, 1965). В період акліматизації завезене маточне поголів'я породи шароле мало високу плодючість, проте випадків неблагополучних родів і кількість мертвонароджених телят у первісток досягала 25%, у корів другого і третього отелень кількість мертвонароджених зменшувалась.

Маточне поголів'я породи шароле використали для створення репродукторів, а бугаїв — для промислового схрещування з симентальськими, лебединськими і частково з червоними степовими коровами. На кінець 1972 р. на держплемстанціях Полтавської і Харківської областей було по 22—29, у Ворошиловградській та Івано-Франківській областях — по 13—15 плідників, а всього в 19 областях республіки їх нараховувалось 142 голови. За всі роки використання спермою шароле осіменено близько 1,5 млн. корів і телиць.

Завезена шортгорнська м'ясна худоба в умовах засушливого півдня України не дала позитивних результатів. Серед завезених телиць виявились такі, що важко пристосовувались до умов нового середовища, нездатні до відтворення і з пониженою резистентністю до захворювань. Шортгорни м'ясного напрямку характеризувались особливо підвищеною вибагливістю до умов годівлі й утримання, оскільки ця порода створювалась для інтенсивного типу розвитку. Тому частину тварин вибракували і здали на м'ясо, а решту чистопородного поголів'я (близько 30 голів) у 1968 р. з «Асканії-Нова» передали дослідному господарству Оренбурзького науково-дослідного інституту молочно-м'ясного скотарства. Проте і в нових кліматичних умовах шортгорни були пригнічені, мали низьку вгодованість (Є. І. Бугримов, 1973).

Для промислового схрещування шортгорнські бугаї найінтенсивніше використовувалися в 1964—1966 рр. в Одеській, Дніпропетровській і Запорізькій областях. Їх спермою в колгоспах і радгоспах 11 областей осіменено 93 тис. корів і телиць в основному червоної степової породи. Виробничі і наукові спостереження не підтвердили доцільності використання м'ясних шортгорнів для промислового схрещування. Низьку енергію росту молодняка, одержаного від схрещування шортгорнського бугая з коровами червоної степової породи, відмітив в експериментальних дослідженнях К. Б. Свечин (1971). Таке промислове схрещування порівняно з чистопородним розведенням худоби не мало переваг ні за виходом яловичини, ні за затратою кормів на 1 *кг* приросту, ні за собівартістю приросту.

Через це вже в 1972 р. на держплемстанціях не залишилось жодного плідника шортгорнської породи.

Протягом ряду років із Сполучених Штатів Америки в Радянський Союз завозили тварин породи санта-гертруда. Незважаючи на те, що порода створювалась в умовах жаркого і засушливого клімату, широкого застосування в господарствах півдня України вона не знайшла. Вперше 95 плідників і 6 маток цієї породи завезли в 1965 р. в «Асканію-Нова». Тварини, особливо бугаї, не мали високої відтворювальної здатності. За даними П. М. Буйної і О. Ю. Мокеєва (1965), деякі бугаї не йшли на штучну вагіну, одержання сперми утруднювалось наявністю в них препуційного мішка. Невисоку плодючість бугаїв і корів породи санта-гертруда відмітили і вчені Казахстану (П. М. Поздняков, 1965, 1968 р.). Вихід телят на 100 корів і нетелей становив 60—70%.

Все це призвело до скорочення кількості плідників породи санта-гертруда на держплемстанціях республіки. Найбільше їх завезли в 1970 р. (19 плідників), сперму від них використали для осіменіння корів червоної степової породи в господарствах Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Одеської і Донецької областей. На початок 1973 р. на держплемстанціях збереглось лише чотири бугаї. За всі роки використання спермою плідників санта-гертруда осіменено близько 56 тис. корів і телиць.

Для науково-дослідної роботи і використання у виробничих умовах певний інтерес становить кіанська порода. Тварини цієї породи мали високу здатність до розвитку м'ясної продуктивності. Завдяки селекційній роботі, спрямованій на підвищення живої ваги, кіанські бугаї важили від 1200 до 1700 *кг*.

Вперше для промислового схрещування кіанів використали в господарствах Київської, Харківської, Херсонської і Дніпропетровської областей на симентальській і червоній степових породах. Виробничі спостереження свідчать, що помісні (кіани×червона степова) телята народжуються з невеликою живою вагою — 24—27 *кг*, проте уже в перший період життя вони здатні до інтенсивного росту і розвитку.

На основі досліджень П. Л. Погребняк, В. Ю. Недава, Ю. П. Стрикало (1972) прийшли до висновку, що кіанська худоба зможе задовільно акліматизуватись у нових для неї умовах, отелення корів, осіменених кіанськими бугаями, відбуватиметься без ускладнень і найбільший ефект від промислового схрещування можна одержати при створенні високого рівня годівлі помісей.

У різні роки для промислового схрещування було використано незначну кількість плідників галовейської породи, а також порід лімузин і біфбілд.

Матеріали бонітування 1972 р. свідчать про порівняно високу породну цінність худоби м'ясних порід республіки, а також про високу її класність. Так, пробонітовано 5068 голів, в тому числі чистопородних і IV покоління виявлено 2554 голови, або 50,4% класу еліта-рекорд і еліта — 2291 голова, або 52,8%.

Найбільше чистопородних тварин і IV покоління було у стадах герефордів — 60%, порід шароле — 50,1, абердин-ангус — 43,7 і санта-гертруда — 13,9%. Серед поголів'я таких основних м'ясних

порід, як шароле, герефорд, санта-гертруда і абердин-ангус, елітні тварини становили відповідно 60,4; 56,6; 44,4 і 41,3%.

У 1972 р. з держплемстанцій вибуло 190 бугаїв-плідників м'ясних порід, в тому числі через імпотентність і погану якість сперми 103 голови, що становить 54,2%.

Слід зазначити, що внаслідок завезення великої рогатої худоби відкрилась можливість для організації мережі репродукторів по розмноженню тварин м'ясного напрямку продуктивності.

Використання бугаїв-плідників на держплемстанціях сприяло впровадженню в практику скотарства міжпородного промислового схрещування спеціалізованих м'ясних порід з молочними і комбінованими породами. Поголів'я, охоплене промисловим схрещуванням, збільшилось з 49,7 тис. в 1962 р. до 978 тис. у 1973 р. (табл. 4).

4. Впровадження промислового схрещування в скотарстві у 1962—1973 рр. по всіх категоріях господарств України

Роки	Наявність м'ясних плідників на початок року, *голови*	Осіменено корів і телиць спермою одного плідника, *голови*	Всього осіменено корів і телиць, тис. голів	Враховано приплоду, тис. голів	Кількість господарств, де застосовують промислове схрещування
1962	—	295	49,7	19,0	—
1965	233	373	77,6	52,8	776
1966	218	455	86,5	42,8	744
1970	391	818	366,7	150,4	2729
1971	547	804	499,1	225,4	3654
1972	739	931	671,4	326,5	5887
1973	782	1234	978,0	415,2	5881

Завезення м'ясних тварин відкрило можливість для науково-дослідних робіт щодо вивчення ефективності поєднання порід. Багатьма дослідами і практикою господарств установлено, що помісні тварини залежно від поєднання порід в певному віці мають вищу живу вагу на 10—12% і затрачають на 1 *кг* приросту менше кормів, ніж тварини, одержані методом внутріпородного розведення.

З приплоду, одержаного від промислового схрещування, відібрано для відтворення понад 10 тис. двопородних телиць, якими укомплектовані колгоспи, що спеціалізуються на розведенні худоби м'ясних порід. У господарствах республіки тепер є база для створення і розвитку скотарства мясного напрямку продуктивності.

ЛІТЕРАТУРА

Бугримов Е. И. Разведение и использование скороспелого мясного скота. М., «Колос», 1973.

Буйная П. Н., Мокеев А. Е. Промышленное скрещивание и племенная работа в мясном скотоводстве. Материалы научной конференции ВАСХНИЛ. М., «Колос», 1965.

Погребняк П. Л., Недава В. Е., Стрикало Ю. П. Промышленное скрещивание — эффективный метод повышения мясной продуктивности крупного рогатого скота. Научные труды УСХА, вып. 73, т. IV. К., 1972.
Панина А. В. Мясное скотоводство. М., «Колос», 1973.
Свечин К. Б. Производство говядины и свинины. К., «Урожай», 1971.
Тимченко А. Г., Свечин К. Б., Березовой А. С. и др. Результаты скрещиваний абердин-ангуссов с черно-пестрым скотом. Научные труды УСХА, вып. 73. т. IV. К., 1972.
Эйснер Ф. Ф., Чалая А. Д. Промышленное скрещивание и племенная работа в мясном скотоводстве. Материалы научной конференции ВАСХНИЛ. М., «Колос», 1965.

ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ТІЛА ХУДОБИ КІАНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ТА ЇЇ ПОМІСЕЙ ІЗ СІРОЮ УКРАЇНСЬКОЮ

І. М. НЕДОКУС

Українська сільськогосподарська академія

На Україні створюється відокремлена галузь тваринництва — м'ясне скотарство, основою якого є спеціалізовані господарства з інтенсивним вирощуванням молодняка на підсосі та реалізацією його на м'ясо в річному віці при живій вазі 400—450 *кг*, а також репродуктори чистопородних тварин м'ясних порід та спеціалізовані господарства з помісним маточним поголів'ям.

Робота щодо вивчення особливостей помісей, одержаних від схрещування корів сірої української породи з бугаями кіанської м'ясної породи, завезеними з Італії в 1970 р., проводиться в радгоспі «Вереміївський» Черкаської області. Тут передбачено створити групу тварин сірої української породи з поліпшеними м'ясними якостями, а одержаних бугаїв використовувати для промислового схрещування.

У досліді на помісях I покоління кіанська×сіра українська вивчали успадкованість особливостей екстер'єру та будови тіла. Для схрещування використовували чистопородних бугаїв кіанської породи Еоізіано 81 лінії Тренто, жива вага якого в 4,5 року була 1510 *кг*, та Еуфеміо 382 лінії Массена, який в такому самому віці важив 1380 *кг*. За типом будови тіла це своєрідні тварини. В них великий масивний і довгий тулуб з широкою та досить глибокою грудною кліткою. Важливою ознакою тварин кіанської породи є характерна високоногість, яка при огляді привертає увагу за висотою в лікті. М'язи в кіанів, особливо в задній третині тулуба, на відміну від м'ясних форм, які властиві тваринам інших порід, видно досить чітко. За конституцією тварин кіанської породи можна віднести до сухого типу.

Особливості будови тіла чистопородних тварин кіанської породи добре характеризують основні проміри деяких відомих в породі бугаїв-плідників (табл. 1).